

ISTRA

Vodja fašizma srednje Italije Arpinati je konfiniran; 350 funkcionera stranke je uhapšeno; u Tarantu pobuna i 250 uhapšenih, u mnogim krajevima demonstracije. Specijalni tribunal radi punom parom...

FAŠIZAM SE LJULJA

Eto Albanije. U zadnje vrijeme je čak pokušala Italija i prestući sa ratnim brodovima u Draču, ali bez uspjeha. Dokle je Ahmed Zogu, i prije nego je stupio na prijestolje, primao od Italije 480.000 zlatnih lira godišnje, dotle je Italija mogla da se opija oduševljenjem o »svojoj uspjeloj historijskoj misiji«, ali kada je nestalo novaca, propala je i »historijska misija«. Ni Mađarska nije baš oduševljena talijanskim prijateljskim; Bugarska se otresla tutorstva iz Rima, Njemačka je baš u zadnje vrijeme pokazala sav svoj pruski prezir za »Latince«, a Austrija još pliva u krvi krivinog Italije. Englezi su vješto podmetnuli nogu Talijanima u Arabiji; Francuzi se nikada neće otreći stava superiornosti prema »latinskoj sestri«, a u zadnje vrijeme i

Mjesto goričke nadbiskupije uspostava oglejske patrijaršije u Trstu

ali ne će trpjeti da podređeno svećenstvo zloupotrebljava svoju crkvenu dužnost u političke svrhe i da manifestira osjećaje koji su suprotni jedinstvu i nedjeljivosti talijanske domovine».

Zadarsku biskupiju bi trebalo podvrći mletačkom patrijarhi iz nacionalnih i historičkih razloga, a ne goričkoj nadbiskupiji, kao što je bilo u projektu.

Medjutim nigdje se ne spominje što bi bilo s Fogarom, kada bi se te želje trčaskanskih fašista ostvarile. Valjda ne misle Fogara učiniti oglejskim patrijarhom. Ili misle uspostavom patrijaršije u Trstu maknuti Fogara na neprimjetean način.

Sve su to pitanja koja se nameću dolaskom novog goričkog nadbiskupa.

piše službeni list goričke nadbiskupije

»Sada dolazi, dakle, u Goricu mons. Margotti, primljen sa srdačnošću i dobrodošlicom. On dolazi iza apostolskog

**Valjda i konfinacija Muzice i Ruta-
ra spada u »širinu apostolskih pogleda«!**

Za vrijeme rata bio je vojni kapelan i cenzor

Zaredjen je za svećenika 1915, pa je odmah na početku ulaska Italije u rat bio vojni svećenik u činu pješadijskog potporučnika 39 p. puka. Cijelog rata je bio vojni cenzor u Bolonji i službeni tumač za slovenski, hrvatski, bugarski, njemački, mađarski, španjolski i engleski jezik.

Papa Lonedikt XV ga pozivlje u Rim, gdje postaje perovodjom pri kongregaciji za Orijent. 1923 dobiva naslov tajnog papinog sobara, a 1926 postaje kanonikom. 1928 uzvišen je na čast kućnog premeta, a dvije godine kasnije postaje apostolski delegat u Turskoj. 1931 postaje apost. delegat za Grčku i ujedno titularni nadbiskup Mesembrije. s

Divljački nastup karabiniera u kući Jure Ribarića u Vodicama

Na svim poljima porazi. Jedino, možda, nisu pomućeni odnosi između Vatikanske države i Mussolinija, ali to je sasvim razumljivo kada se uzme veličina papinske države i usporedi tu veličinu sa sumom od 1 milijarde i 750 milijuna lira, koliko je Mussolini platio papi (ne računajući druge usluge, kao saniranje »Banco di Santo Spirito« i ostalo). Ali Vatikan ne može, u današnje vrijeme, biti od onakove pomoći Duceu kakova bi njemu trebala.

Dne 28. jula došli su u kuću Ribarića Jure karabinjeri i tajna policija i na očigled sviju ukućana zapovjedili ženi Josipovi t. j. ženi sina Ribarića Jure, da se mora iseliti iz one kuće i kupiti sve svoje pokućstvo i otići k svojoj majci i ne vratiti se više natrag. Žena Josipova kao ni ostali u kući nisu znali a niti pojma imali o čemu se radi, nisu na to htjeli pristati, a kamo

se pod nogama počeli da ruše temelji, (jer finansijska snaga je temelj svake vlasti) ostavljen od svih vanjskih prijatelja i, eto sada napušten i kritiziran od svojih najbližih i najpovjerljivijih. Pa iako nisu ti zadnji događaji sa Arpinatijem i njegovim pristašama kadri da odmah jače potresu sistem i Mussolinija, to je ipak, uz sve ono ostalo, znak da se fašizam u Italiji počeo ljuštiti i to ne samo na vanjskim temeljima.

To bi moglo da dovede fašizam u drugo, desetgodišnji do nepredvidjenog razvoja, a time i do bilo kakove promjene u našem pitanju Julijske Krajine.

Tone Peruško.

li dozvoliti da im ide nevjesta iz kuće ne znajući nikakvog razloga. Svi su se u kući suprotstavili. Ali su se divljački fašistički banditi razbjesnili i počeli su iz kuće samostalno razno pokušstvo u dvorište, gdje su ga na poslijetku sa kundacima počeli razbijati, a ženu Josipovu t. j. nevestu pograbilu i silom je odveli iz kuće k njezinoj majci i zaprijetili joj da se ne smije nikada više vratiti svome mužu i u njegovu kuću. Kada su ovi banditi nosili iz kuće pokušstvo teško je bilo pri dušl svima u kući i svima je uzavrela krv i skočio je na obranu Ribarić Jure, starac od 76 godina, ali u čas dao, jer ga je jedan podivljali karabinjer udario kundakom u prsa, da ga je obilila krv na usta i srušio se onesviješten, a da mu svi u kući nisu smjeli ni mogli pomoći.

Teški a i nepamćeni su ovo u našim krajevima događaji. Cijelo se je naše selo od silnog straha uskomešalo, a i po cijeloj se je Čičariji pronio strelovitom brzinom glas o ovom divljačkom postupku. Svako se pita: što ima ovo da znači? Mnogi naši stariji ljudi pripovijedaju da su čuli od svojih starijih pripovijedati, da su se isto ovakve stvari događale u srednjem vijeku, dok je još bio u gradu Pazinu neki Rabata, on da je otimao mlade žene i djevojke.

Mi smo preslabi proti ovakvom nekulturnom i divljačkom postupku, nemoćni da nešto poduzmemo. Ako bi štogod i poduzeli, desilo bi nam se isto ako ne i gore, što se je dogodilo Ribariću Jurju i njegovoj porodici, jer ti podivljali fašistički banditi sa velikim veseljem uništavaju nas i našu imovinu, a i naše porodicе.

Vapimo za pravdom, jer naše su patnje prevelike, rane na našim srcima previše nas bole, ali od nikuda pomoći, niko nas ne čuje... — (Čić).

OPATIJA I CRIKVENICA

U jednom članku beogradske »Pravde«
t kojom se govori o velikom napretku Cri-
kvenice, rečeno je ovo: »Crikvenica se
svake godine sve više razvija, uređuje i
modernizuje. Prije rata postojao je samo
sanatorijum »Terapija«, koji je kasnije pre-
tvoren u hotel. Nekoliko privatnih kuća po-
punjavale su izgled kupališta. Mađžari i
Austrijanci trošili su ogromne sume novaca
na uređenje Opatije, Lovrane i Voloskog
Crikvenicu su zastupljali. Poslije rata
Crikvenica je učinila ogroman napredak.
Podignuto je nekoliko novih modernih ho-
tela, bezbroj vila i privatnih kuća. Domaći
element utrošio je oko 50 milijuna dinara
u podizanje zgrada. Opatiju i danas Italija
pomaže subvencijama i uređuje je, iako je
potpuno uređena. Šta se sve ne čini da se
privuku stranci, pa ipak ih je tamo očajno
malo. Više ima praznih soba nego gostiju.
Lovrana i Volosko su takodjer prazni. Pred-
»Kvarnerom« popodne jedva je zauzeto ne-
koliko stolova, a samo pet-šest pari igra na
terasi. I dok Opatija gotovo umire, Crikve-
nica sve više napreduje.

Godišnjica rođenja Matka Laginje

Na današnji dan — 10. avgusta 1852 — rodio se u Klani Matko Laginja. Njegov život je protekao do smrti u nesebičnom i požrtvovnom radu za Istru. Rijetki su ljudi koji na takav način ljube svoju rodnu grudu, a nema nijednog Istranina toga doba, koji bi bio više uradio za tu našu nesretnu zemlju.

I ovom zgodom neka nam svijetla uspomena na Oca Istre dade snage da nesebično i u bratskoj slozi nastavimo radom Matka Laginje za Istru i naš mukotrpnost istarski narod.

MJESEC DANA RADA SPECIJALNOG TRIBUNALA U RIMU

NEKOLIKO NAJNOVIJIH PROCESA.

Čini se po neki put, kao da je Specijalni Tribunal prestao da radi, ali nije tako. Ta institucija pomoću koje se fašizam još jedino drži ima punu ruku posla. Tribunal dijeli na stotine godina tamnice u tišini, jer fašistička štampa jedva da citira svaki deseti proces, da ne bi čitatelji u Italiji dobili dojam, da je Mussolini u opasnosti.

Medjutim »Informazione Italiana« donosi u svom posljednjem biltenu za štampu popis procesa, koji su se održali u prošlom mjesecu jula.

Dne 2. jula Specijalni tribunal je osudio jednu grupu antifašista iz Pugle, koji su bili optuženi da su radili za Internacionalnu generalnu konferenciju rada i Crvenu pomoć. U toj brojnoj grupi bilo je radnika raznih antifašističkih stranaka. Nekoji su bili već ranije osuđeni.

Dne 6. jula Specijalni Tribunal je osudio 16 komunista iz Bologne i okolice zbog antifašističke kampanje. Među osuđenima je Dalife Mazza, koji je dobio 10 godina zatvora. Ostali su osuđeni na 1 do 6 godina zatvora.

Dne 10. jula osuđeno je u Rimu sedam naših slovenskih mladića iz Rihemberga, o čemu smo donijeli opširniji izvještaj u našem listu.

Dne 10. jula također osuđena je jedna oveća grupa radnika iz Spezie, koji su bili optuženi da su vodili agitaciju zbog nadnica. Najteže je osuđen Colombi Arturo i to na 18 godina zatvora. A ima ih inače mnogo, koji su dobili vrlo velike kazne, preko petnaest godina.

Dne 14. jula je Specijalni tribunal osudio jednu grupu komunista iz Romagne, koji su bili optuženi zbog antifašističke propagande. Dobili su zatvora od 3 do 22 godine... Najviše je dobio Remo Scapini iz Empolija.

Dne 18. jula osuđena je grupa komunista iz Rima zbog antifašističke propagande. Najveću je kaznu od 18 godina dobila jedna žena Adele Bei iz Pesara, majka dvoje djece. Ostali su osuđeni na zatvor od 12 do 18 godina.

Dne 19. jula osuđena je jedna grupa antifašista iz Val Polcare i osuđeno je nekoliko ljudi na zatvor od 1 do 16 godina.

Dne 21. jula jedan je antifašista osuđen na 5 godina zatvora zbog antifašističke akcije, a istog dana je zbog uvrijeđene visokih fašističkih ličnosti osuđen na 4 godine zatvora.

Kako je iz ovog letimičnog popisa vidljivo antifašizam u Italiji vrlo je živ i Specijalni tribunal ima mnogo posla.

Fašistička policija provodi premetačine na brodovima

Kako javlja »Informazione Italiana«, kad je posljednji put došlo u Tarantu do velikih nemira, učestvovali su u pobuni i mnogi mornari s ratnih brodova, pa je zbog toga fašistička policija provela na ratnim brodovima premetačine i provela neka hapšenja, jer je kod mornara nađen antifašistički propagandni materijal. Među ostalima je uhapšen mornar imenom Tura, o čijoj se sudbini ništa nezna, pa se je u Tarantu prionio glas, da je strijeljan. On se je družio sa sinom poznatog tarantskog komunističkog vođe Voccolija, pa je pala na njega sumnja, da je na ratnim brodovima provodio antifašističku agitaciju.

Osude za pokušaj bijega preko granice

Globe radi predvojničkih tečaja. Rijeka, augusta 1934. — Ovdje su ovih dana osuđeni na 3 mjeseca zatvora 1 po 2000 lira globe Anton Zenzerović pok. Mate od 30 godina i Anton Zenzerović pok. Ivana od 20 godina. Oni su optuženi da su htjeli kod Rijeke preći granicu bez putnice. Obojica su iz južne Istre.

Božo Grom, Ignac Klarić i Petar Blažina osuđeni su na 50 lira globe svaki, jer nisu pravovremeno upisali svoje slike u predvojničke tečajeve.

Člani našega poduredništva v Ljubljani nahajajo se na kratkem odmoru, radi tega ni v današnji številki slovenski del popolnen

OKO MUSSOLINIJA SE POČELO RUŠITI

Otkrivena opozicija u vrhovima fašizma — Arpinati konfiniran 350 fašističkih prvaka uhapšeno — Nezadovoljstvo u privrednim krugovima — Slabo stanje u kolonijama

Zagreb, augusta 1934. — Dnevni listovi donasaju da je bivši narodni poslanik i državni potsekretar za unutrašnje poslove Leandro Arpinati, koji je nedavno isključen iz fašističke stranke, a poslije toga uhapšen, osuđen sada na pet godina konfinacije.

O sukobima i trzavicama unutar talijanske fašističke stranke donosi ugledni pariski list »Temps« senzacionalne podatke. Tako on među ostalim javlja, da se već od dužeg vremena drže na sjednicama velikog fašističkog vijeća kao i lokalnih fašističkih organizacija u talijanskim provincijama vrlo oštri govori protiv one politike, koju vodi Mussolinijeva vlada. Naročito se Leandro Arpinati, bivši potsekretar ministarstva unutrašnjih poslova, koji je uhapšen, nije ustručavao da na tim sastancima podvrgne najostrijoj kritici rad talijanske vlade, pa i samog Mussolinija. List saznaje iz krugova talijanske vlade, da je Mussolini već prije bio upozorivao Arpinatia neka napusti opoziciju, ali Arpinati nikako nije htio da udovolji ovoj želji Ducea. U čitavoj Italiji izazvalo je golemu senzaciju uhapšenje Arpinatia. Iznenadjenje je u toliko veće, što je uhapšenje uslijedilo po nalogu samog Mussolinija. Razlog uhapšenju je u tome, što je Arpinati prekorao u svom radu granice dopuštene u fašističkoj Italiji. Poznato je, da Mussolini neće da tolerira nikakve opozicije i ne dopušta nikakvu kritiku svoga rada. Prije uhapšenja Arpinati je bio pravodobno obaviješten o nalogu predsjednika vlade i dalo mu se vremena i zgrade da pobjegne u inostranstvo. Medjutim je Arpinati izjavio da neće bježati, već da će odgovarati za svoja djela.

Kako spomenuti list dalje saznaje u Rimu i uopće u Italiji izvršena su tokom subote i nedjelje mnoga hapšenja.

Medju uhapšenima nalaze se istaknuti funkcionari fašističke stranke i njihov broj se cijeni na nekih 350. Za ponedjeljak očekivala su se daljnja hapšenja. Sve to stoji u vezi sa opozicijom, koja se vodi u fašističkoj stranci protiv Mussolinija. Što se tiče uzroka opozicije i sporova unutar talijanske fašističke stranke, dopisnik »Tempsova« ih pripisuje ekonomskim prilikama, koje su vrlo teške po talijansku vladu. To se tiče ne samo same Italije, već i njenih kolonija. Nezadovoljni su naročito talijanski privredni krugovi, koji prigovaraju koncesijama, što ih je Italija dala Mađarskoj i Austriji, a koje nisu u razmjeru sa talijanskim privrednim snagama. Talijanske kolonije imaju da svladavaju najveće teškoće, a vlada nije dosada bila nikako kadrda da pritekne u pomoć kolonijama, koje su je za to opetovano molile. U samoj Italiji stanje nije nimalo bolje i ona samo teškom mukom udovoljava stranim obvezama. Nastojanja Italije da se približi nekim državama svršila su sa potpunim neuspjehom, pa ni sastanak što ga je Mussolini imao sa Hitlerom nije urodio nikakvim plodom. Italiji nije bilo po volji ni držanje Engleske u pitanju Istočnog Locarna, pa ni u mnogim drugim važnim pitanjima. Rezultati nisu pokazale u vladine mjere protiv skupocine i besposlice, a kredit je gotovo sasvim uništen.

Sve su to razlozi, da su Arpinati i njegovi drugovi pokrenuli protiv Mussolinija oštru opoziciju, a Mussolini osjetivši ovu opasnost, koja mu prijeti od sve jačeg ovog pokreta, odlučio se na oštre mjere protiv svih nezadovoljnika u stranci. U Bologni i Emiliji Arpinati ima veliki broj prijatelja. Bologna je njegova, a i gotovo čitava provincija, pa to pretstavlja najveću opasnost za Mussolinija, ma da je Arpinati uhapšen.

ITALIJA SE UPROPAŠTAVA SA NAORUŽAVANJEM

4 milijarde i 200 milijona lira za oružanje uz budžetski deficit od 4 milijarde i uz trgovačku pasivu od tri milijarde — Očajni napori za održavanje prestiža

Zagreb, augusta 1934. — Pod naslovom: »Italija u velikoj mjeri pojačava svoju ratnu mornaricu i za tu svrhu raspolaze sa tri milijarde franaka« francuski list »Paris Soir« donasja pojedinosti o velikim manevrima talijanske mornarice, koja je koncentrirana u ratnoj bazi Gaeti. »Svaka od 57 borbenih jedinica, veli između ostalog dopisnik »Paris Soir«, koje će sudjelovati u manevrima, može razviti brzinu od 60 kilometara na sat. Glavni cilj ovogodišnjih talijanskih pomorskih manevra će biti, da se izvedu vježbe u bojnom gađanju na pojedine objekte, dok se brodovi kreću svaki najvećom brzinom. Uostalom, veli na kraju dopisnik »Paris Soir«.

Italija je uložila u posljednje vrijeme ogromne napore za pojačanje svoje ratne mornarice i talijanski admiralitet je predvidio za izvođenje svoga pomorskog programa tokom idućih šest godina kredit od 3 milijarde franaka. U taj program, kao što je poznato, ulazi pored ostalog 6 jedinica krstarica, 1 podmornica i 2 bojna broda, od 35.000 tona svaki.

Havas javlja iz Rima: Materijal talijanske vojne avijacije bit će radikalno obnovljen zahvaljujući sumi od 1,2 milijarde lira, koja je uvrštena u vanredni avijatički budžet. Kako se zna, prvobitno je već određeno za avijaciju 1 milijardu lira.

VELIKI NEMIRI U PULJAMA

Demonstracije protiv rata zauzele su takove forme, da je morala nastupiti vojska, pa je uapšeno oko 250 ljudi

Agencija »Informazione Italiana«, koja izdaje u Zürich svoj bilten, javlja, da je u provinciji Pugle došlo do velikih demonstracija protiv rata povodom dolaska velikog broja talijanskih ratnih brodova u luku Taranto. Demonstracije su poprimile takvu formu, da je morala nastupiti vojska da upokori razbješnele mase, koje su u svom ogorčenju zaboravile na sve opasnosti. Teškom mukom je bio uspostavljen

red. Uhapšeno je oko 250 ljudi koji će biti poslani pred specijalni tribunal na sudjenje. Među uhapšenima ima mnogo arsenal-skih radnika, ribara, zidara, a ima i jedan advokat, jedan inženjer i pripadnika raznih drugih profesija. Među ostalima uhapšen je i poznati talijanski komunistički agitator Voccoli de njegov sin. On je bio već nekoliko godina u zatvoru, ali ga to nije porazilo, nego je naprotiv s još većim biješom nastavio antifašističku borbu.

ANTIFAŠISTIČKE DEMOSTRACIJE U MARANO LAGUNARE

»Informazione Italiana« javlja, da je u Marano Lagunare (Videmska pokrajina) došlo do velikih antifašističkih demonstracija od strane tamošnjeg pučanstva. Pučanstvo tog mjesta tvore uglavnom ribari, a njihovo je stanje u posljednje vrijeme očaino. Ljudi umiru od bijede. Sve im odnose visoki porezi i takse. U junu je čitavo pučanstvo odbilo da plaća takse. Provedena

su mnoga hapšenja i izvedene su mnoge dražbe ribarske sirotinje. Sad nedavno je imalo da se održi nekoliko dražbi, ali do toga nije došlo, jer su žene povele demonstracije vičući »Dateci del pane!« — »Dajte nam kruha!« Karabinjeri su bili preslabi da interveniraju i tek je pojačanje karabinjera uspjelo da upokori to ribarsko selo.

I ZRAČNO AVIJONSKO DRUŠTVO ODUZETO TRSTU

Iza kako je Trst svojim novcem podigao avione i uredio zračnu službu, država sve to oduzimalje

Trst, augusta 1934. — Na prvog augusta prestalo je da postoji društvo S. I. S. A. (Società italiana servizi aerei) u Trstu. Toga dana je društvo, po naredjenju Ministarstva za avijaciju, priključeno talijanskom društvu S. A. M. (Società aerea mediterranea).

God. 1926 je Trst, uglavnom Cosulich, osnovao društvo S. I. S. A. Kroz 8

godina je to društvo vršilo zračni promet na Jadranu sve do Drača. U Portorozima su podignute škole za pilote, hangari i sve što je potrebno, a kada se društvo dovoljno razvilo vlada je naredila fuziju.

Tako je Trst, iza parobrodarskih društava, izgubio eto po višem naredjenju i jedino jače društvo osnovano za vrijeme Italije.

FAŠISTI SO ODSTRANILI SPOMENIKE FRANCA LAMPETA I MATEJA CIGALETA

»Istra« je o tem že poročala, Ljubljanski »Slovenec« piše: V Črnom vrhu sta stala na trgu sredi vasi spomenika Francu Lampetu i Mateju Cigaletu, ki sta bila trn v peti italijanskih oblastnikov. Sedaj so Italijani oba spomenika odstranili. Kot vzrok so navedli, da je treba cesto razširiti, spo-

menika, kista stala na vsaki strani ceste eden, sta pa na poti razširjenju ceste. Na posredovanje g. župnika so oblasti dovolile, da smejo sorodniki na svoje stroške prenesti oba spomenika na staro pokopališče pred cerkvijo.

STOPEDESET RADNIKA IZ TRŽIČA I OKOLICE DOLAZI PRED SUD

DVA ARETIRANA UBIJENA U ZATVORU?

»Informazione Italiana« javlja, da je u Tržiću (Monfalcone) i okolici u posljednje vrijeme provedeno vrlo mnogo hapšenja zbog jakog antifašističkog pokreta, koji je zauzeo velikom maha u tamošnjim arsenalima. Čitava ona zona raspoložena je revolucionarno. Od nekoliko stotina uhapšenih mnogi su pušteni na slobodu, a stopedeset njih zadržano je, pa će biti poslani pred specijalni tribunal u Rim na sudjenje. Među tima su Antonio Rosso, Vjekoslav Modest, Domenico Miheli, Angelo Kamor Romano Fumis, Kamilo Danda, Giordano Fratta itd. Ima i mnogo Slovenaca. »Informazione Italiana« zaključuje:

Eto, kako fašizam vlada s narodnim majninama i na kakvo odobravanje nailazi medju tim pučanstvom, koje je gladno.

FAŠISTI U GORIČKOJ NE PLACAJU ČLANARINE

Oštar raspis faš. pokrajinske federacije. Fašistička grupa »Antonio Kersevan« u Gorici.

Trsta, augusta 1934. — Ured za štampu pokrajinske faš. federacije u Gorici izdao je oštar raspis u kojem opominje dužnike da plate zaostalu članarinu. Ko ne plati barem dug prošle godine upisat će mu se to u iskaznicu, a ime će mu se izložiti na oglasnoj ploči. Tamo gdje ni te mjere ne pomognu oduzet će se iskaznica.

U gradskom okružju sv. Petar osnovana je grupa »Antonio Kersevan«, da time odadu poštu tom našem renegatu. Povjerenikom te grupe je imenovan Luigi Rosolen, jer je bivši povjerenik grupe tog okružja Pellegrini morao da dade ostavku.

ANTIFAŠISTI U INOSTRANSTVU NE DOZVOLJAVAJU DA DJECA IDU U FAŠISTIČKE KOLONIJE U ITALIJU

Napadaj na fašiste u Bruxellesu. Iz Bruxellesa javlja da su tamošnji talijanski antifašisti koji kao emigranti žive u Belgiji, napali jednu grupu talijanskih fašista u času kad su ovi ispricali na kolodvor djecu talijanskih roditelja koja će u fašističkim logorima provesti ljeto. Trojica fašista su tako teško isprebijena, da su morali biti preveženi u bolnicu. Napadačima je uspjelo pobjeći prije nego što je došla policija. Fašistički listovi traže da talijanska vlada poduzme korake da se krivci što prije pronadju i kazne i da belgijska vlada dade satisfakciju zbog ovog incidenta.

BALILSKI LOGOR U LOVRANU

»Raport fra proprietà, impresa e mano d'opera nell'agricoltura italiana« Venezia Giulia e Zara, Treves, — Milano-Roma, 1934-XII. — L. 20.

Lovran, 5. augusta 1934. — Pred četiri dana otvorili su ovdje koloniju za balile iz naših sela u okolici. Tako je ovog puta došlo stotinjak djece iz Matulja, Jelšana, Klane, Podgrada, Ilirske Bistrice itd., obučene u fašističke uniforme i vojne od svojih starješina u uniformama.

Djeca moraju da slušaju predavanja o Italiji i fašizmu, da vježbaju vojničke vježbe i da se igraju vojnika. Ova grupa će ostati deset dana, a iza njih će doći balile »moschettieri« iz Rijeke, a koncem mjeseca avangardisti.

Ta djeca ne smiju ni riječi progovoriti medju sobom materinskim jezikom, a strogo im je zabranjeno da dolaze u dodir sa građanima.

TALIJANSKA KNJIGA O ZEMLJO-RADNJI JULJSKE KRAJINE

»Istituto nazionale di economia agraria« u Rimu izdaje djela o ratarstvu u Italiji, a ova knjiga iznaša prilike u Juljskoj Krajini i u Zadru. Tako se vidi iz nje da je Juljska Krajina dvije trećine humovita, jednu trećinu gorovita, a uz to ima samo 3 po sto ravnine. Pašnjaci, livade i šume zauzimlju 75 posto površine. Prosječno otpada nešto ispod 3 hektara na pojedino gospodarstvo, a to je podjeljeno u 8 odlomaka. Mali posjed zauzimlje 83,8 po sto površine, a unajmljeno zemljište obuhvata samo 1,9 po sto obradive zemlje.

U tršćanskoj i Goričkoj provinciji unajmljeno je medjutim 12 po sto obradive zemlje i tu postoji sličan najamni sistem kao i u Italiji.

ISTARSKA HIMNA NA SOKOLSKOJ AKADEMIJI U ZAGREBU

Na sokolskoj akademiji u Zagrebu 4. o. mj. pjevali su članovi seljačke čete iz Križovljan - Čestice istarsku himnu od Brajše-Rašana. Te seljačke djevojke i mladići, pod vodstvom svojega učitelja, doživjeli su takav uspjeh, da su morali na zahtjev publike ponoviti još jednu tačku. Zapjevali su: »Ča sam si zislužil« od Matetića-Ronigova. Naše pjesme su doživjele najveći uspjeh te večeri, a i Bugari i Česi, koji su bili prisutni, oduševljeno su pljeskali.

Napominjemo, da učitelj, koji ih je uvježbao, nije Istranin, pa moramo da mu budemo još više zahvalni za tu propagandu

Istarski avangardisti na Učki

POUKA U RATNOJ SLUŽBI.

Pula, avgusta 1934. Na Učki su po-
veli 120 avangardista iz istarskih fašija i
to samo one koji su rođeni 1914. Na Učki
će logorovati 10 dana, a iz njih će doći
drugi. Podjeljeni su u dvije čete i četiri
centurije. Zapovjednik logora je konzul
Bellini; ali oficiri vojske su instruktori.
Čak imaju sobom i vojničkog liječnika.

Svrha je ovog logorovanja, da se mladići
naučte na ratne tegobe. Budući da računaju
kako će na tom terenu biti doskora bojni
polje, to ti avangardisti vrše po Učki vjež-
banja i čak po noći ide u ratnu službu, na-
padajući imaginiranog protivnika.

Mi mislimo, da bi mnogo bolje učinili
kada bi se ti mladići i njihovim instrukto-
ri vježbali u bježanju niz Učku, a ne u na-
padu, jer će im bježanje sigurno više tre-
bati...

Ako koza laže, nog ne laže...

Zadarski list »San Marco« donša u
zadnjem broju neku vjersku statistiku iz
Jugoslavije i iz toga zaključuje ono što mu
konvenira. Medjutim u istom broju donša
popis mrtvih u Zadru toga dana, a ispod
toga popis lica napovedanih za vjenčanje.
Mi samo prepišujemo taj popis onako kao
što stoji u »San Marcu«:

»Morti: Scarpona Michelina in Mussap
a. 40. Nikpalj Bruno, mest 10. Jelencovich
Anastasia, a. 1. Miletič Simeona ved. Pas-
covich, a. 51. Julkič Anastasia ved. Sto-
sich a. 46.

Pubblizzazioni di matrimonio:

Mahnerich Demetrio, tipografo, con Me-
strovich Margherita, casalinga.

Marnik Giacomo, agricoltore con Brantica
Aurora, casalinga.

Vukosa Natale, agricoltore con Grgure-
vich Cristina, casalinga.

Martinez Leone, impiegato, con Detelin
Anna, casalinga.

Banich Simeone con Duca Rostna. Guidi
Maria con Bruni Ida.

Između tolikih imena samo dva talijan-
ska, a i ta dva su možda tek u zadnje vri-
jeme »vrata« na talijansku formu.

Zaludu koprcanje, dragi »San Marco«,
jer rozi kad tad ipak nehotice povire.

„Libro e - cannone“

BALILE U ISTRI POSTAJU I
ARTILJERCI.

Herpelje, avgusta 1934. — Prošle
nedjelje je kolonija balila u Herpeljima tma-
la neku svečanost. Svi su prisustvovali mist-
koju je služio za njih don Pliščan, a po-
slje mize su nadodali toj pobožnosti i jedan
čudni dodatak. Dva artiljer. potporuč. do-
vukla su u koloniju jedan top na traktori-
ma i tumačili su djeci na koji način se
puca iz topa. Nekoliko djece je pokušavalo
da po uputama otvara tešku haubicu, a di-
rektor kolonije, »capomaniolo« Maldera,
održao je djeci jedan vatreni govor u ko-
jem je naglasio da su balile izvršile već prvu
etapu Duceove lozinke »Libro e moschetto«,
a sada da nastaje sljedeći period »Libro e
cannone«.

Iza toga su djeca na juriš zauzela top
(kojega niko nije branio) i uz pjevanje
»Giovinezze« završila je ta svečanost.
Na tu harlekinadu se ne bi ni osvrnuli,
ali se bojimo da će fašisti narediti iza
ovoga narodu po Juljskoj Krajini salcu-
panje za balističke topove. Dok su balile pu-
cale samo iz pušaka, te puške se kako tako
kupilo, a što će biti ako im padne na pa-
met da narod mora darovati svakom baliti
— top.

Otkud Krku naziv Velja?

Čuveni slavist, pok. Ivan Milčetić, bio je
iz otoka Krka pa se mnogo zanimao stari-
nama i običajima svoga ostrva. Tako je u
»Zborniku za narodni život i običaje Južnih
Slavena« izišla i njegova radnja o »Vlaškom
i starom romanskom jeziku na Krku«. Tu
stoji među ostalim i ovo:

»Po kazivanju Depicolzuanovu zvao se je
otok Krk u izumrlom (vlaškom) jeziku:
Riccasofa. Bio je vrlo plodan i bogat, a
ime »Veglia« zadobio je ovako: U davno
doba dva mlačka gusara, po imenu Čiti i
Maliči, stajahu u ladji u zasjedi između
Merga (na Cresu) i Krka, gdje bi oplijenili
svaki brod, koji bi onuda plovio. Puške
kremenjače ne mogahu im nauditi, no ipak
ih je nadmudrio krčki kroljač Mihalović.
Ovaj je naimo čovjek metnuo u pušku a
kuglom i komadić voska, kojim bi gladio
konac, da mu lakše prolazi kroz tkaninu
kod šivanja. Tako je rano jednog gusara u
ruku, pa su Krčani ulovili obojicu. Istom
tada je Krk izgubio svoje staro ime »Riccaso-
fa«, te ga počeo ljudi nazivati »Veglia«, a
jer su Krčani vigilanti (bdeći) svladali gu-
sare... Slično priča i pop Feretić god. 1818
ističući da su se Krčani bdeći radi gusara
proslavili i primili u svoj grb čuka, stvar
»ne na spot, kako budalasto suditi se, nego
na čast služba«.

Treba naimo znati, da su se poradi toga
čuka, što ga Krčani imaju u svom grbu, na-
ročito građanima rugali susjedni primorci
Riječani i Cresani. Medjutim Krčani su
Cresanima vraćali milo za drago i nazivali
ih konjičani, jer su oni imali grbu — ko-
nja. A zvali su ih i puličari. Pulić znači
mlado magare...

Bilo ovako ili onako, naše ime Krk je
ipak najstarije.

Otroci o Juljski Krajini

Ovogodišnje »Kresnice« Mladinske
matice u Ljubljani napisala su sama
djeca. Mnogo se listova osvrnulo na
taj prvi pokušaj kod nas da djeca sa-
stave sama knjigu. Sve ocjene se sla-
žu u tome da su »Kresnice« uspjele
u svakom pogledu.

U »Kresnicama« su pisala djeca i o
Juljskoj Krajini. Donasmo dva dje-
čja sastavka da se vidi kako djeca
gledaju na svoj ostavljeni kraj i na
koji način pišu o njemu.

Kresnice su štampane i raširene u
6.000 primjeraka, tako da će većina
djece u Sloveniji pročitati tu knjigu.
Na taj način će djeca čitati i to što
pišu njihovi drugovi o našoj zemlji
u ropstvu, pa će to biti vrlo uspješna
propaganda za Juljsku Krajinu. A
djeca su si najbliža, i pričanje dje-
ta djeluje jače na ostalu djecu nego
pričanje odraslih. Radi toga će i ovo
»Kresnice«, sa dječjim sastavcima o
Juljskoj Krajini, postignuti polpuno
svoj cilj.

Iz mojega dnevnika

Sem hčerka edinka. Radi tega me imajo
vsi sorodniki radi. Ko sem bila še majhna,
nisem poznala še hudobij nekaterih ljudi in
narodov. Pa kmalu so prišle tudi te bole-
čine.

Ko sem malo dorasla, sem padla na ši-
valni stroj in si prebila čelo. To ni bilo
še tako hudo. Najhujše je bilo to, da so
italijanska oblastva prihajala izvrševati
preiskave pogostokrat v vseh urah in so
brskala tudi po mojih igračah. Jaz sem
jim dejala: »Med mojimi stvarmi ne boste
ničesar našli!« Oni so pa le brskali dalje.

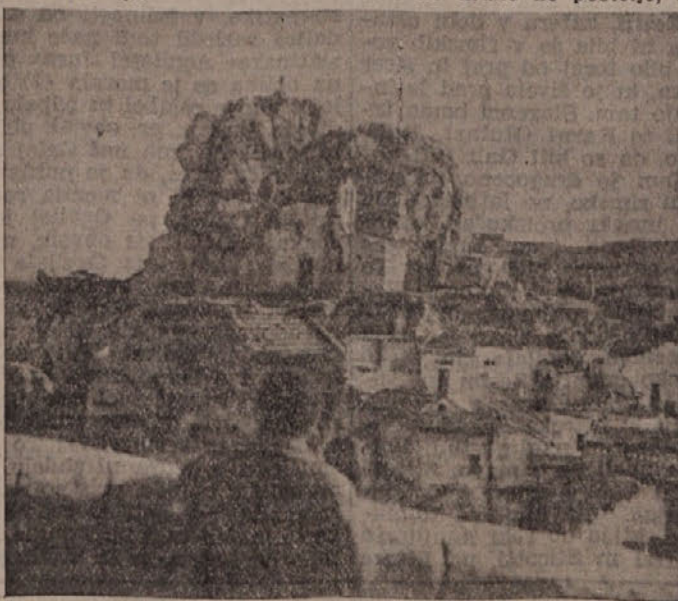
Nekega jutra ateka ni bilo več. Pov-
praševala sem po njem, a so mi prikrivali,
še po dolgem času sem izvedela resni-
co: bil je v ječi. Zaprl so ga, ker je bil
v službi pri slovenskem listu »Edinost« in
ker ni hotel postati Italijan. Potem so ga
peljali v konfinacijo na Ponco. Pisaril je
redno; meni pa, ki sem bila še majhna, je
narisal kako podobico. Spodaj je napisal,
kaj to pomeni. Čitala mi je mamica, če-
prav sem skoro vse uganila sama.

Tete, strici, babica, mama in ded so
se vsi igrali z menoj. Ko sem bila še majh-
na, smo se igrali igre, ki so bile za moja
leta, a ko sem doraščala, smo se igrali šo-
lo. Tako sem se naučila že s petimi leti
pisati in čitati. V glavnem me je učil stric.
Kako je bil atek vesel, ko je dobil pismo,
v katerem sem napisala: »Adijo, ata, tvoja
Vida«.

Stric je prinesel strašno vest, da je v
Meliju, kjer je bil moj atek, potres. Pre-
tresla nas je ta žalostna novica posebno,
ker so pisali listi, da je pol mesta poru-
šenega in dosti prebivalcev težko ranjenih
ali celo ubitih. Moja mamica je takoj br-
zjavila, a brzjavka je odšla šele drugi
dan, ker so bile zveze pretrgane. Tako
smo bili 2 dni brez vesti; končno je atek
brzjavil, da se mu ni nič zgodilo. Kako
smo bili tega veseli! Babica je od veselja
jokala. Stric se ji je za smejal: »Kaj, se-
daj jokate, ker je vaš zet čil in zdrav?«
Babica pa mu je odgovorila: »Saj se
ne jokam radi žalosti, ampak radi vese-
lija«.

Ded pa ni verjel niti brzjavki, ampak
še atekovemu pismu.

Končno je prišel dan, ko sva se z ma-
mo odločili iti k ateku. Zato smo bili vsi
tako raztreseni, da sva celo pozabili od-
dati tetama ključke stanovanja, teta pa naju
na to opomniti. Teti sta prišli ponje, ko
je parnik že v drugič zapisal. Medve z
mamo sva že povečerali, pa nam je prišel
povedat mornar, da je prišla teta po
ključ. Vožnja po morju je bila zelo lepa.
Parnik je bil natlačen, ker je bila cena
vožnji znižana radi jesenskega sejma v
Bariju. Tam sva izstopili. Italijanski kralj
Vittorio Emanuele je prišel otvoriti vzor-
čni sejma. Z mamo sva ga videli. Sejma
pa se nisva utegnili ogledati, ker bi izgu-
bili zvezo z Matero, kjer naju je nestrno
pričakoval na kolodvoru atek. Mamica mu
je brzjavila iz Barija najin prihod. Z ate-
kom se nisva videla poldruge leto. Čera-
vno je zelo shujšal radi malarije, sva ga
z mamico takoj spoznali. Oklenila sem se
ga in ga nisem vkljub maminem prigovar-
janju izpustila do njegovega stanovanja.
Moral me je nesti do tja.

Matera, kjer je bil konfiniran moj oče.

Njegova hišna gospodinja je bila pri-
bližno 40 letna žena, ki je šepala; bila je
sitna, morda pravzaprav tega. Na zunanost
pa je mnogo gledala. Vsak dan jo je pri-
hajala neka ženska česat. Ko je šla iz hiše,
se je pripravljala najmanj 2 uri. Bahala
se je s pavjim perjem, ker je dejala, naj
pogledamo šopek, da sprevidimo, kako le-
po nas ona sprejme in kako je vljudna.
Šopek pa je kupil atek z borimi novci, ki
si jih je pritrgal. Mamico pa je obrnila na
vse štiri strani in dejala: »Ste precej ele-
gantna!« Prej kot sobo (spalnico) nam je
pokazala stranišče. Za njim je luksuz, če
ga imajo. V navadi je, da imajo namesto
njega navaden vrč s pokrovom. Stranišče
se je nahajalo v kuhinji, ločeno po nava-
dnicunji, pripeti na žici. Jezilo me je, ker
je pravila, da atek ni moj, ampak njen.
Jaz sem jo pa zavračala: »Če atek govori
slovensko in če je Slovenec, pa ne Italijan,
ni vaša!« Dajala mi je pokušat njihove jedi
s papriko, katere nisem mogla zauživati.
Nekoč sem se neveličala in ji dejala: »Hva-
la, nečem več, ker moram loviti zrak.«
Gospodinja se je čudila nad tem, da imam
svojo zobno ščetko. Dejala je: »Za otroke
je vse dobro, torej dajte ji eno svojih že
izrabljenih.«

Atek nama je razkazoval vsako poseb-
nost kraja. Je tako čudno, da sem kar
strmela. Mesto ni zgrajeno, pač pa vseka-
no vrbeg. Hiša sestoji iz ene pravokotne
vdolbine v skali. Zidano ima le prednjo
steno, marsikatera sploh nima še te. V tej
steni so spuščena vrata, katera služijo za
vhod, za okno, za luč in zrak. V tem pro-
storu preb.vajo ljudje, tudi po več družin,
ki si ponoči razdelijo svoje kote z zave-
sami, katere po podnevi skrijejo. V ozadju
tega prostora pa je stalna lesena, nizka
ograj, za katero je prostor za mezgo ali
osla. Vrh hiše je zidan ponekod tudi dim-
nik, drugod pa služijo vrata v ta namen.
Taka stanovanja so vdolbena eno pri dru-
gem in drugo nad drugim, po vsem skal-
natem bregu. Streha prve tvori cesto gor-
nji in tako dalje. Moderni del mesta je
zidan na planoti s istim kamenjem, ki ga
žagajo, in obdelujejo s sekiro. Kamen je
precej mehak in domačini ga imenujejo
tufo.

Klatili smo se povsod kakor klateži,
in prišli smo tudi do mlake, v kateri so
bile žabe. Z atetom sva si nalomila nekaj
trsa ter sva drezala z njim žabe; zabavalo
me je, ker kakor hitno sem se katere do-
taknila, je že poskočila. Krastače pa niso
čakale name, ampak so kar hitro, ko so
začule korak, pljusnile v mlako.

V Materi in njeni okolici imajo same
mezge in osle. Redki, bogatejši ljudje imajo
konje. Ker risem nikoli jezдила, je najel
atek za mal denar dve mezgl, da smo ja-
hali. Midva z atekom sva šla na eno, ma-
mica pa na drugo mezgo. Tako smo jahali
poldruge uro. Ko smo prišli domov, sem
videla, da i ma atek oguljen križ do krvi.
Jaz sem se pri jahanju veselila, atek pa
se je kislo podržal. Ogulil se je, ker je
bilo leseno sedlo pretesno za oba. Čudila
sem se mezgam, da so s tako gotovostjo
in z lahkom stopale po razruti cesti in
celo po stopnicah.

Matera ima mnogo opeke in ila, zato
je tudi mnogo opekarn. Šli smo tudi tja in
videli, da delajo opeko brez strojev. Imajo
samo navaden lesen model. Videli smo tu-
di tovarno keramike, kjer izdelujejo lepe
vaze vseh velikosti. Vitkali smo nos pov-
sod, vtaknili smo ga tudi v oljarno in vi-
deli, kako izdelujejo iz oljk olje. Prosila
sem ateka, da se odstranim, ker se mi je
smilila mezga, ki je vlačila v krogu z za-
vezanimi očmi težak kamen stiskalnice.

Prišel je čas, ko smo se morali ločiti.
Težko nam je bilo, ali denarne stiske nam
niso dovolile, da bi ostali še nadalje v
Materi. Do Barija sva se peljali z vla-
kom, ki ima majhne vozove in zato mu
pravijo »caffettiera«, a dalje po morju. Bi-
lo je zelo razburkano. Ladja se je gugala
in plesala, kakor da bi bila papirnata.
Treskalo je, bil je pravi vihar. Če je člo-
vek šel na krov, se je moral oprijemati
vsega, kar je bilo pri rokah. Preganjala
sem morskoro bolezen z zauživanjem limon;
dolčas pa z risanjem.

Potniki četrtega razreda, kateri niso
imeli ne hrane ne postelje, so šli na pa-

lubo. Tam so spali na golih deskah. Izmed
teh potnikov sta bila tudi dva godca:
eden je imel vijolino, drugi, ki je bil slep,
je brenkal na kitaro. Nameravala sta v
Trst, kjer bi si s svojo godbo zaslužila
kako liro. Na ladji pa je bila tudi neka
žena, ki se je opijnila z vinom, katerega
so ji dali mornarji. Potem pa je uganjala
burke. Plesala je »tarantello« v spremlja-
nju kitare in vijoline. Tudi medve sva šli
gledat, kaj je tak šunder. Ali, ko sva vi-
deli, se nama je zdelo prenemumno. Zato
sva se zabavali s čitanjem pravljic in z
drugim.

V Trst sva prišli že ob dveh ponoči.
Ali se nismo smeli izkrcati, ker ni še pri-
šla komisija. Šele ob 7. jutraj smo se iz-
krcali. Pričakovala sta naju ded in stric.
Agenti so naju prišli iskat na krov. Stric
naju je že prej obvestil, da naju pričaku-
jeta »angela varuha«. Peljati so naju hoteli
na kvesturo. Al' stric je prosil, ako bi jaz
smela iti domov. Z obotavljanjem so mu
dovolili, mamici pa so pregledali vsak pa-
pirček in sploh vsako podrobnost. Čez tri
ure je prišla za nama. S stricem sva jo
čakala v kavarni. Babica je jokala, ker je
že zvedela od deda, da so mamico peljali
na kvesturo. Bila je vsa srečna, ko nas je
zagledala.

Bližal se je dan atekovega prihoda.
Težko smo ga že pričakovali. V tem času
so aretirali mamico. Bila je dobre tri me-
sece v celici popolnoma sama. Šele potem
so jo dali v drugo celico skupno z drugi-
mi jetnicami. Otroci so me držali in me
nadlegovali z vprašanjem: »Kje je tvoja
mama?« To njih obnašanje me je žalostilo
in mi je tako presedalo, da jih nisem ma-
rala niti pogledati. Končno so mamico konfi-
nirali za dve leti. 25. oktobra, o priliki de-
setletnice fašistovskega vladanja, so jo
oprostili. Kmalu po aretaciji mame se je
vrnil atek, ker je dovršil svojo kazen. Me-
ne je našel že bolehn. Babica je težko
obolela na srcu. dedek pa je že popolno-
ma omagal. Moja bolezen je bila dolga in
mučna. Imela sem dnevno visoko vročino,
šlo je za vnetje žlez. Temperatura je po-
časni padala. Bolezen je trajala 4 mesece.
Atek je šel v Jugoslavijo, a me sva se iz-
muznili čez dobre 4 mesece z nekimi listi-
nami za njim. Dedka je bilo nemogoče pre-
važati, zato sva ga dali v oskrbo babici,
čez osem dni pa je podlegel.

Sedaj se počutim dobro pod svobodnim
soncem. vendar pogrešam lepi Trst in ve-
ličastno morje.

Kdaj bo osvobojeno?

Vida Gerbec,
uč. III. razreda na Šentjakobski dekl. šoli
v Ljubljani.

Pri sošolkah v neodrešeni domovini

Ko sva bili z mamico pred leti v Juljski
Krajini, sem doživela nekaj, česar ne bom
nikdar pozabila.

Par tednov sva bili pri sorodnikih v po-
popolnoma slovenskem kraju. Koder sva no-
dili, sva videli, kako so se Slovenci tiho,
nekako boleče med seboj pogovarjali, kot da
bi ne bili na domačih tleh Italijanski urad-
niki pa so hodili prevzetno in so bili pov-
sod glasni. Seznanili sva se tudi z italijan-
sko učiteljico, ki naju je povabila, da jo
obiščeva v šoli, da bom jaz videla njene
učenke — moje sovrstnice.

Nekega dne je prosila mamica italijan-
skega župana, če smeja sprejeti povabilo
učiteljice. Ko je dovolil, sva šli radovedni
v šolo, ki je lepo poslopje na prijaznem
gricku, kjer je živel nekaj časa tudi naš
»Goriški slavček«, Simon Gregorčič. Po
vseh hodnikih in razredih so bile slike in
imena imenitnih italijanskih mož, ki so se
bojevali za Italijo. Vstopili sva v tretji raz-
red, Karih 30—40 učenk je sedelo v klopeh.
Razen ene so bile vse Slovenke. Učiteljica
je poučevala italijansko in deklamacije so
bile italijanske — vse je bilo italijansko, niti
ene slovenske besede!

Končno je vprašala mene učiteljica, če
bi znala tudi jaz kaj povedati. Nisem se obo-
tavljala in pogumno stopila na oder pred
tablo ter povedala par slovenskih pesmic —
kot zadnje ono: »O mater!«. Kako so me de-
klacije poslušale, kako so jim žarela lica, ka-
ko oči! To bi jih bili morali videti! Tudi
marsikatera solza je zdrknila po njih licih.
Ko sem končala, je bilo nekaj časa vse ti-
ho. Tudi učiteljica je molčala. Spoznala je,
kako ljuba je njenim učenkam slovenska be-
seda. Zaman je ves njen trud in vsa muka.
Tem slovenskim otrokom se ne more iztr-
gati z nobeno silo ljubezni do materinega
jezika.

Smilile so se mi deklice in ko je učite-
lica dovolila, da stopim med nje, da mi da-
do kak spominček, sem bila zares vsa sreč-
na. Deklice so kar tekmovali, katera bi mi
prej podarila kako malenkost. A kaj bi mi
dale, ko niso razen Italijanskih zvezkov s
sliko Garibaldija imele ničesar! Vzela sem
par takih zvezkov v spomin na šolo, kjer se
potužujejo naši slovenski otroci.

Nikoli pa ne bom pozabila, kako hudo
je bilo tudi meni, ko sem videla solze slo-
venskih učenk, ki se ne smejo učiti v svo-
jem lepem slovenskem jeziku in so kazno-
vane, ako med seboj govorijo slovensko.

Prosim Boga, da bi tudi za nje prišla
kmalu ura odrešenja in bi tudi oni, naši bra-
tje in sestre ob Soči, bili kmalu združeni z
nami

Lidija Prudič,

členka 4 r. v. Dolnji Lendavi.

Četiri sto Istrana sastalo se u američkoj državi New-Yersey na bratsku veselicu, koja ih je približila i povezala

New-York, jula 1934. Izlet »Bratskog Složnog Društva« u Philadelphiji koji se je održao u nedjelju, 24. juna t. g. na jednom zaselju ili ti »farmi«, kako to Amerikanci nazivlje, u državi New Jersey, nedaleko Pennsylvanijske granice, prošao je u živoj zabavi i veselju. Prisustvovalo je mnoštvo ljudi iz cijele iseljene Istre u Americi, iz Lovrana (najviše), Poljane, Mošćenice, Brseča, Opatije, Voloskoga, sa Čepićkoga jezera itd. i malen broj njih iz oslobođene zemlje, naše nane nesudjene Jugoslavije, Drage Bakarske, odakle dolaze naši vrijedni Bašićevi i Dobrilovi nastanjeni u Philadelphiji. Ništa manje nego 11 omnibusa dovelo je na tom mjestu, na toj lijepoj, prostranoj ravnici i čistini te naše ljude rastrkane na sve strane Sjedinjenih Država, koji su došli, da se sa svojom braćom pozabave i provede i da sprovedu jedan ugodan dan, daleko od gradske prašine i larme. Dobrojila sam 6 busa iz Philadelphije, 2 iz Chestera, 1 iz Camdena i 2 iz New-Yorka, jer razumljivo je, ni naše društvo »Jurina i Frana« nije uzmanjalo, da se organizira i da korporativno uzme učešća i sudjeluje pikniku svog najbližeg društva i svoje najbliže braće Istrana.

A došlo je i bezbroj privatnih automobila iz Perth Amboya, Cartereta, Port Readinga, Philadelphije, New-Yorka i drugdje.

Toliko je našeg svijeta nagrnulo na »pic-nic«, kako izlet Amerikanci nazivlju, da je nevjerovatno. Bez pretjeranja nekih četiristotine duša, ako ne i više. Samo iz Lovrana, Mošćenice i Poljane pobrojila sam 139 lica!

Da, bila je to jedna prava, domaća zabava na ctvorenom — i svega u izobilju. Sviranja, plesanja, pjevanja. »Sega, čagod se čovek more zmisleti!« Pod vedrim nebom na travi bili su razastri stolovi za jelo, a naše su, marljive, ko pčelice, članice društva posluživale i na njihovom je licu lebdio smijeh blaženstva od sigurnog zadovoljstva zbog tako velikog i sjajnog posjeta. Sve su te njihove članice vrlo aktivne i radine i mogu biti svim ostalim društvima a za uzor i primjer. Pogotovo se u tome ističu, kako sam ja mogla opaziti, gospođa Jurčica Tominich, gdja Marija Markulin, gdja Kožul (supruga predsjednika društva) i agilna i brza ko zec u svemu, gdja Anica Jeletić. Tog se osoblja društva čovjek nikad ne bi mogao dosta nahvaliti i ja im se naprosto divim.

Naš popularni orkestar »Jadrana«, koji je sada, na svakoj našoj zabavi angažiran, svirao je i tu za ples, koji se je izvijao na otvorenom. I usprkos vrućine, koja je tog dana vladala preko mjere, vrtilo se staro i mlado pod taktom one naše starinske domaće melodije... Plesalo se i »na samo«, onako po našu, kako mi umijemo... A kako smo ja samo »kantali« neda se opisati. Sve se bilo pomamilo od veselja, a bogme nije ni čudo, jer je i Bakarska vodica djelovala malo...

U osam sati na večer počesmo se spremati na put. Motori naših newyorških omnibusa najprije su zadržali, jer su imali da krenu na najdalji put (četiri pune ure do New-Yorka), a onda svi redom ostali...

Rastasmo se i razidjismo teškim srcem sa našom čestitom braćom, ali u čvrstoj nadi, da ćemo se sastati doskora i opet i

KONGRES EMIGRACIJE V MARIBORU

Emigrantskim društvom včla njenim v zvezi emigrantskih društuv

V smislu 6. in 9. člena zveznega pravilnika ter na podlagi enoglasnega sklepa zveznega direktorija z dne 17. VI. t. l. sklicuje zvezni predsednik III. redni kongres Zveze jugoslavenskih emigrantskih organizacij v Jugoslaviji v nedeljo dne 2. septembra ob 10 uri v veliki dvorani restavracije Union v Mariboru.

Dnevni red kongresa, predpisan po 11. členu zveznega pravilnika je sledeči:

I. Poročilo o položaju naše emigracije in našega naroda v Italiji.

II. Poročilo o delu zveznega vodstva ter organizacij včlanjenih v Savezu.

III. Predlog nadzornega odbora.

IV. Volitve novih članov direktorija, nadzornega odbora ter posameznih zveznih odsekov.

V. Predlogi posameznih društev.

VI. Določitev zveznega prispevka, bodolič smernic emigrantskega pokreta ter kraja za bodoči kongres.

VII. Slučajnosti.

Opozarjamo vsa društva, da lahko do

19. avgusta, v smis 9. člena zveznega pravilnika, sporoče zveznemu predsetniku svoje predloge, ki se imajo razpravljati na dnevnem redu kongresa. Predložiti se mora 40 prepisov predloga za vsa društva včlanjena v Zvezi. Prepise predloga bo zvezni predsednik poslal društvom v proučitev do 25. avgusta. Naprošaju se vsa društva, da nikakor ne zakasni roka predložitve 19. avgusta, ker bi se zakasneni predlogi morali razpravljati na kongresu le s privolitvijo ²/₃ večine kongresnih delegatov, ne da bi imela društva dovolj časa da jih proučijo.

Zvezno vodstvo je že napravilo potrebne korake, da bi veljala za udeležence kongresa četrtinska, ali pa vsaj polovična vožnja. O nižnji ceni vožnje ter o drugih podrobnostih navodilih bo zvezno vodstvo dalo še nadaljna obvestila vsem društvom potom naknadnih okrožnic in obvestil v časopisih.

Predsednik: Dr. J. M. Čok, v. r.

Iz društva „Istra“ u Zagrebu

SOCIJALNI OTSJEK I PJEVAČKI ZBOR DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU

Koncem gradjanske godine društva podaju izvještaje o svom djelovanju u minuloj godini kao da se starom godinom svršava period zacrtanog programa. I na našoj su redovitoj glavnoj skupštini podani takovi izvještaji i članovi su ih primili na znanje. Bili su u glavnom objavljeni u »Istri«, a i novine jugoslovenskih iseljenika u Americi donese su citave stavke iz tih izvještaja. U nekim granama društvenog djelovanja ne postavljaju granice glavne skupštine ni gradjansko brojanje vremena već prirodna razdoba godišnjih doba. U prvom redu je u tom pogledu socijalni otsjek našega društva.

S velikom smo mukom izdržali zimske i prve proljetne mjesece, kad je najveći broj naših iseljenika besposlen te se u to vrijeme najviše obračali socijalnom otsjeku za pomoć. U malenom skloništu pružalo im je društvo krov nad glavom, liječničku pomoć, a u izvanrednim slučajevima i novčanu pomoć. I kad smo prošli ovaj teški period moramo u prvom redu da zahvalimo svim onim članovima, koji su se odazvali pozivu društva te su kroz šest mjeseci plaćali dobrovoljni mjesečni doprinos za socijalni otsjek. Time su pomogli svojoj braći koja se nalaze u mnogo gore položaju od njih.

U ljetno doba potrebe su i nadalje velike, jer dolaze uvijek novi emigranti. Nu ipak je zaklonište u socijalnom otsjeku tražilo mnogo manji broj emigranata. Broj onih koji su spavali najbolje je mjerilo kretanja nezaposlenosti naših ljudi u Zagrebu.

Premda ni industrijska ni gradjevna djelatnost ovoga ljeta nije se radi opće krize mnogo razlikovala od zimskog poslovanja, pa je teško bilo doći do zarade, ipak je lijepi broj naših emigra-

nata nailazio na periodička zaposlenja, da barem kroz ljeto ne gladuju. Mimo društvenog pretsjednika najveće priznanje da su naši ljudi dolazili do zaposlenja ide gradskom zastupniku, a društvom potpretsjedniku g. Željku Vižintinu, na koga su se pojedinci obračali, a i sam je uvijek tražio zgode, kako bi se što veći broj naših članova, marljivih i radnih, uposlo na javnim ili privatnim radnjama. To najbolje znadu oni, koji su njegovim interesiranjem došli do kakve zarade.

Već sada u ljetno doba moramo biti spremni za krutu zimu, jer će sigurno biti broj bijednika velik. A i sada imade porodica sa djecom, koja oskudijevaju. Ko imade kakve starije plahte ili pokrivala, a isto tako i koji komad odijela neka javi društvu »Istra«, Trg Kralja Aleksandra broj 4, telefon 84-66, da se za zimu dade onim najpotrebnijim. Za novčanu pripomoć obratit ćemo se svojim članovima samo u slučaju krajnje potrebe, jer znademo da su za svaku priliku teške.

Drugi otsjek na koji skrećemo pažnju svojih članova je

Pjevački zbor.

Osnovan decembra mjeseca prošle godine marnim radom i propagandom pretsjednika pjevačkog odbora g. Jure Prelca sakupio se lijepi broj pjevača, koji su do ljetnih mjeseci dva puta u sedmici pohađali pjevačke vježbe. Zborovodja je mladi, ali sposobni i talentirani naš muzičar g. Slavko Zlatić. Sredinom ovog mjeseca pjevačke će se vježbe nastaviti, pa se pozivlju svi članovi, koji su već sudjelovali, a i novi članovi da dodju na pjevačke vježbe. Zbor imade već lijepog uspjeha, pa se nadamo, da će doskora nastupiti i pred javnošću.

Svaka neka je hvala »Bratskom Složnom Društvu« na njihovom gostoprimstvu i lijepom dočeku i zasebice njihovim vrijednim članovima, kojima želimo, da ustraju i unaprijed u njihovom hvaljevrijednom i plodonosnom radu. — Mary Vidošić (New York).

Naša kulturna kronika

PISMO BARBA RIKE

Na naše članke o pedesetoj godišnjici od prve pjesme Rikarda Katalinica Jeretova primio je našurednik od Barba Rike ovo pismo, koje objavljujemo, ma da zato nemamo odobrenja od Barbe...

Dragi moj Ivo! Neki dan prijel san »Mornar« (sušački) i ostal san pa! Va njemu — ča bi Zagrebčani rekli — moj »Kipec« kad san imel 38 let i nekoliko toplih reči od barba Sime. Najlepše je to da san ja pasaneh dan bil na Sušake, a moj barba Sime — ki obično puno čakula — od te moje pedesetletnice ni besedi Barba navek kopa po starih pojeh, pa s tako namčul i na moju popevku baš kad san još bil zeleni i plavi mali tič. I ajde da na to narakuma celu štoriju. — A jutroska, sega jutra, još i veća pafada.

Moj neput Danilo nese mi »Istru« i va njoj druga improvizada. I opet me ti festejaš uz pomoć barba Sime, našeg Amerikanca Lupis-Vukića i dragog Kovača-Aferima. Prišle su mi suze na oči, baš ste me tepci ganuli! A meritan ja sve to? Puno san tel, puno san želel — pa ča — ni doma ne moren: ni v'Istru, ni va Liburniju, ni va moje drago Volosko i lepu Opatiju, ni va moju maminu Mošćeničku Dragu. Jedina mi je uteha da to sve gledan preko zidića Eminova »Daliborovca« na Sušaku, na Pečinah i da mi od tugi suzi prihajaju na oči.

Još se moran posle 50 let pitat: Kad će — A će li? Ja verujem da će!

Va toj vere, moj dragi Ivo, ja te sdačno pozdravjam, tebe i tvoju fameju i sve naše oko »Istre«.

Ivo moj, Boh — i hvala od srca — trdo hrvaski rečeno — na pažnje našeg lepeg glasila »Istre«.

Va Splita, 4. VIII. 1934.

Tvoj san stari Barba Rike.

ODLIKOVANJE DRA LUJE VOJNOVIĆA

Ovih dana su donijeli francuski listovi vijest da je pretsjednik Čehoslovačke republike Masaryk odlikovao dra Luju Vojnovića redom Bijeloga Lava II stepena. Pred neko je vrijeme pretsjednik Francuske republike bio takodjer odlikovao dra Vojnovića ordenom legije časti za njegove zasluge na naučnom polju.

I mi se pridružujemo čestitkama, koje je francuska i čehoslovačka štampa ovih dana izrazila dra Luju Vojnoviću jer je dr. Vojnović naš odlični prijatelj i u više je prilika pokazao da mu je na sreću naš list i naše pitanje.

Uvaženi dr. Vojnović se sada nalazi na odmoru u Jugoslaviji, a njegovo veliko djelo o povijesti Dalmacije (Histoire de Dalmatie) nalazi se u Parizu u štampi i izaći će doskora u dvije knjige.

U FOND „ISTRE“

Bole Franjo, Celje D 10.—
Na svadbi g. Jančića iz Karlovca sabrano D 27.—
Najlepša hvala!
U prošlom broju objavljeno . . D 33.155.60
UKUPNO D 33.192.60

ADO MAKAROVIĆ:

AQUILEA JE SLOVANSKI OGLEDJ

Med krajevnimi imeni Julijske Krajinje je za nas Ogledj eno najbolj zanimivih in najbolj važnih! Rimsko mesto se je uradno imenovalo Aquileja, kar nas takoj spomni na orla, aquila, in tako je laška ljudska etimologija do danes razlagala. Celo cesar Julijan piše, da se je prikazal orol na nebu ko so rimski kolonisti s plugom začrtali mejo mesta. Druga znana razlaga je »Aquila« , »zbirališče vode«, čeprav je dokumentirana edina oblika Aquileja, kar pa bi tudi »nikakor ne izražalo posebnosti tega kraja. Celo vuleučeni Mommsen (Corpus Inscriptionum, latinarum, zv. V. 1. str. 83.) si nikakor ne upa določiti, ali je to ime latinsko, ali samo po pravilih latinskega jezika prirejeno (Simon Rutar: Akvileja, Ljubljanski Zvon, 1884., str. 283/4)! Rutar negira latinstvo tega imena in ima tehtne vzroke zato, katerih glavni je, da je eksistiralo ime Aquileja »že davno poprej, nego so Rimljani utemeljili svojo naselbino ob Natisu. Latinski pesnik Silius Italicus piše, da so v bitki pri Kanah (I. 216. pr. K.) poleg drugih venetskih čet tudi Aquilejčani Rimljanom pomagali, in Strabon pripoveduje, da je dal konzul M. Aemilius Lepidus l. 187. pred kr. sezidati cesto iz Rimina celo do Aquileje. Zdi se torej, da je že pred Rimljani stala Karnska (podč. jaz) naselbina Akvileja na istem mestu (ako to ime ni morda iz početka zaznamovalo vsa okolica in pokrajino ob dolnjem Natisu) (str. 283. Jaz podčrtal)! Naš slavni Ru-

tar boljše ni mogel opaziti te stvari! Da ime ni latinsko je danes izven vsakega dvoma! Celo italijanski nacionalisti, ki povsod stikajo za latinstvom, morajo danes območniki s svojimi razlagami. Spominaka knjiga »Scutum Italiae«, izdana 1921. l. »Festeggiando l'annessione della Venezia Giulia alla Madre Patria«, posvečena skoro izključno Ogledju, mora to priznati! Več sestavkov o zgodovini Ogledja, kot »Fondazione di A.« , »Il nome di A.« , itd., najbrže od istega avtorja, ni podpisanih, kot da je pisatelj sram, ali da se nekoga boji! Res je, v Italiji z zgodovino ni kar tako! Odtod posnemam, da je bil Gregorutti »prvi«, ki je opozoril na tujo končnico Aquileja, kot v Celaja, Noreja! Razen tega opozarja, da sta bili še dve stari naselbini tega imena, ena pri Firenci, druga v — »Rezijsi, katera v dobi ustanovitve Ogledja ni bila še v rimskih rokah! Ime je bilo torej od prej in sicer tistega ljudstva, ki je živel pred latinsko kolonizacijo tam. Slovenci bomo trdili, da so bili to Karni (Rutar), Italijani naj trdijo, da so bili Gali (»Il nome, etc.«)! Nam je dragoceno priznanje, da ime ni rimsko, ne latinsko! Da bi italijanski junaki proizkušali zaslediti kakšno značenje tega »galskega« imena, o tem ne more biti govora! To je 2000 letna kultura in — znanost! Nekaj pa jim je treba priznati, da so — iščoč rimsko in latinsko slavo — našli zvezo med imenom Aquileja in reko Aquilis! To reko omenja Zosim in Scipione Maffei jo identificira z Nadižo.

Gregorutti je ta reka Frigidus, Vipava. K tej razlagi se naginja tudi Holder. Mommsen misli na Timavo, Sticotti na »Sočo« ali katero drugo vodo ogledjskega ozemlja. Ime Aquileja tolmačijo kot mesto, ki je ob reki Aquilis že omenjena Maffei in Sticotti, pa Ettore

Pais. Mirne duše se lahko pridružimo temu mnenju, do katerega ni bilo tako težko priti! A stvar je malo drugačna! Ime »Aquileja« je prirodno, kot dobro vidi Rutar, rabilo za celo tisto ozemlje, ki je bilo od vedno »vrata v Italijo«, torej vse tisto ozemlje od črte Gradež-Videm-Rezijski proti Krasu, Brdom, itd. na istok. To ozemlje je neka »kota«, zadnji kot velike beneške ravnine! Ena izmed rek je v tem »kotu« bila omenjena Aquilis! In mesto, ki so ga Rimljani postavili v obrambo tega »kota«, je baš Ogledj, Aquileja! Ogledj je »ogled«, »kota« Grad »ogleda« je »ogledje«! Ime je popolnoma jasno: iz Ogledja je nastala oblika Aquileja in ne obratno!

Josip Jurca je v zelo zanimivih člankih »Asimilacijska moč slovenščine pred tisočletno leti (poglavje iz krajevnih sistematič, v Etnosti od 4. maja 1926. dalje) razložil tudi naše ime »Ogledj« iz »latinske« Aquileje! Jurca piše: »Popolna oblika se je morala (?) glasiti Ogvillej«; »i« je oslabil in odpal, za njim tudi »v« (kot n. pr. obvlak oblak)! Človek bi mislil, da ima naš Ogledj neko značenje, a tu izveš, da je puhla breznačnica! Ogvillej bi se menda razvil v Ogulej ali Ogilej, pa Ogvillej je nemogoča spaka!b Ovjak, iz obvolk, ni imel nikdar »i«; ta pa iz Ogvilleja ne bi izpal samo zato, ker »ni bil Slovincu dovolj mehek samoglasnik«! To je potvarjanje narodnega značaja, ki ne mara nobene breznačne-figure! Ogledj so drugi razložili kot ogledno, razgledno vojaško postojanko, kar je tudi res bila, kot Davoren Zunković (Wann wurde Mitteleuropa v. d. Slaven besiedelt?)! To je trezno in smiselno, a jedra ni zadelo, ker imamo opraviti z besedo, pristno našo, pranašo, ki se »da« razložiti na več načinov! Lahko bi mislili tudi na Aquilis — Ogledj kot reko ob kateri so se krčili gozdovi, toje

golili, torej *0 + gulej (kot Ogulin) ali žensko (reka!): *Oguleja, in ob tej reki mesto istega imena!

Jezikovno bi še šlo, a se drugo ne ujema, kot ne pri razglednem Ogledju! Na prvi pogled pa je videti »Ogledju«, da je samostojna, smiselna beseda, slovansko ime, in noben prevod, kaj šele beseda brez značenja kot »Ogvillej«! Za reko ob Krčevinah bi n. pr. govorili: Trivignano = »Trebinje, Tribil di sotto, T. di sopra, in še kaj, a to ne dokazuje, ker je v vsakem kosu ozemlja najti imena, ki spominjajo na krčenje, kot jih je najti povsod vojaška, gospodarska, itd.

V našem slučaju nam pisana zgodovina gre na roko, in sicer nam poroča: da so stari naselniki v deželi Karni in njim na zapad Venedi, obe ljudstvi ilirskega plemena! Gali so vpadli v zemljo kot maloštevilna, a roparska in bojevit četa! Na ogledskem polju so si hoteli sazidati mesto in sicer »na medejem brdu«, blizu bivše avstrijsko-talijanske meje. Zato pravi Zivij, ko poroča o postanku Ogledja, da so Rimljani sezidali mesto »in agro Gallorum (Rutar). Rimljani so namreč prišli, jaremagali Gale, jim razdrli zidajoče se mesto in dve leti pozneje sezidali svojo Aquilejo!

Naselbina je čisto vojaškega značaja, nastala je na prostem polju, ne mogče na kakšni, starejši naselbini »Aquileja«! Zato pa piše Rutar, da je to »čudno«, ker se ime Aquileja vendar nahaja davno prej! Nam, ki vemo, da je Ogledj, Aquileja ime reke in »kota«, ogla, ki čuva vhod v Italijo, torej prastaro ime te pokrajine, ne bo to nič čudnega! Rimljani so poimenovali svojo naselbino po pokrajini, po kotu, »kotarju«, in tako se je ime zanjo izgubilo, ker se je začelo rabiti ime Aquileja za mesto! Pokrajina je ohranila le bližji okolič svoj staro ime in sicer »Aquilejsko polje«!

»Istra« izlazi svakov tjeđna u petak. — Uredništvo: uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28 II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: Za cijelu godinu 50 dinara; za po godinu 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjenik. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«, Masarykova ul. 28. II. Telef. br. 67-80. — Urednik: Ivo Mihovilić, Jukićeva ul. 36. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stičajna Jugoslovenske štampa d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Illica broj 131.